

رابطه جو اخلاقی با پیامدهای مثبت و منفی سازمانی

دکتر محمد حسنی*، ژینا بشیری

گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

(تاریخ دریافت 93/9/3، تاریخ پذیرش 93/12/20)

چکیده

زمینه: توجه به اخلاق حرفه‌ای و پیامدهای آن از اساسی‌ترین موضوعات پژوهشی در حوزه‌های سازمانی است. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش جو اخلاقی بر تعهد سازمانی، رضایت شغلی و تمایل به ترک شغل بود.

روش: این تحقیق کاربردی و بر اساس شیوه گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری کلیه کارشناسان زن و مرد اداره مخابرات شهرستان ارومیه به تعداد 200 نفر بوده که از این تعداد 132 نفر به عنوان نمونه آماری به صورت تصادفی، جهت مطالعه انتخاب گردید. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های استاندارد جو اخلاقی، تعهد سازمانی، پرسشنامه رضایت شغلی و پرسشنامه تمایل به ترک شغل جمع‌آوری گردید. به منظور تجزیه و تحلیل آماری روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه‌گیری شده در الگوی مفهومی از مدل معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که؛ بین متغیرهای جو اخلاقی با رضایت و تعهد رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. همچنین رابطه جو اخلاقی با تمایل به ترک خدمت منفی و معنی‌دار می‌باشد. شدت این همبستگی دو به دو از 0/16- تا 0/65- در نوسان است. از تحلیل همبستگی میان متغیرهای برون‌زا و درون‌زا می‌توان نتیجه‌گیری کرد که؛ هر گونه افزایش در اخلاق حرفه‌ای همراه با افزایش در نمرات رضایت و تعهد و کاهش در نمرات تمایل به ترک خدمت می‌باشد.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش حاکی از آن است که جو اخلاقی به‌طور مستقیم باعث ارتقای رضایت شغلی و تعهد سازمانی در کارمندان می‌شود. همچنین جو اخلاقی کاهش تمایل به ترک شغلی کارمندان را در محیط اداری فراهم می‌کند.

کلید واژگان: جو اخلاقی، تعهد سازمانی، رضایت شغلی

سر آغاز

روش‌ها و سیاست‌های سازمانی و دارای نتایج اخلاقی می‌باشد. کشف رابطه بین جو اخلاقی سازمانی و نگرش‌ها و رفتار کارکنان، به عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات در مطالعات سازمانی به‌شمار می‌رود. کارکنانی، که احساس می‌کنند جو اخلاقی بر سازمان حاکم است، روابط و تعاملات سازمان خویش را عادلانه می‌دانند و این موضوع باعث افزایش رضایت و تعهد کارکنان می‌شود⁽²⁾. رفتارهای اخلاقی در یک سازمان به عنوان مسئله‌ای مهم برای مدیریت مطرح هستند و مدیریت باید نقشی اساسی در بالا بردن رفتارهای اخلاقی داشته باشد. اگر کارکنان یک سازمان، رفتار مدیر را اخلاقی برداشت کنند، در آن هنگام، سازمان درخواهد یافت که میزان رضایت شغلی⁵ افزایش و نیت

امروزه، کارکنان در هر سازمانی در تحول لحظه به لحظه سیستم اداری و ارائه خدمات بهینه، سهم عمده‌ای را دارا هستند که مستلزم حرکت و پویایی است⁽¹⁾. کارکنان در یک سازمان مجموعه‌ای از صفات منحصر به فرد همچون؛ احساسات، ارزش‌ها¹، نیازها و انگیزه‌هایی را با خود به محل کار می‌آورند و این خصوصیات شخصی و جو سازمانی² حاکم بر سازمان در رفتار سازمانی کارکنان دخالت خواهد کرد. افراد در سازمان‌ها دریافته‌اند که هنجارها و قواعد سازمانی موجود در ساختار و خطمشی‌های سازمان باعث به‌وجود آمدن جو کاری³ می‌شوند. جو اخلاقی⁴ نوعی جو کاری است که منعکس‌کننده خط مشی‌ها،

* نویسنده مسؤل: نشانی الکترونیکی: mhs_105 @ yahoo.com

تفاوت‌های ناشی از جایگاه فرد، گروه‌های کاری و میزان اشتغال افراد، ممکن است درک اعضا از فضای سازمانی متفاوت باشد. بنابراین، فضای اخلاقی، بهترین درک از مجموعه فضاهای تجویزی است که منعکس کننده‌ی روش‌های سازمانی، سیاست‌ها و اعمال با عواقب اخلاقی است. تمرکز تئوری فضای اخلاقی گونه‌شناسی است که مبتنی بر فلسفه اخلاق¹⁰ و نظریه‌ی جامعه‌شناسی گروه‌های مرجع است. یکی از چارچوب‌های ارائه شده به سه بعد خودخواهی¹¹، خیرخواهی¹² (منفعت‌گرایی) و اصول (وظیفه‌شناسی) اشاره دارد. اولین سازه - خودخواهی - به حداکثر کردن منافع به عنوان رفتار غالب در فرآیند استدلال اخلاقی اشاره دارد. دیگرخواهی یا معیار منفعت‌گرایی نشان می‌دهد که افراد تصمیمات اخلاقی خود را با توجه نتایج مثبت و منفی که این تصمیمات و اعمال روی دیگران دارند اتخاذ می‌کنند. معیار اصول یا وظیفه‌گرایی نیز بر عمل بر مبنای وظیفه، قوانین، سیاست‌ها، رویه‌ها و دستورات تأکید دارد (7).

عادی‌ترین شیوه‌ی تعریف تعهد سازمانی آن است که تعهد سازمانی را نوعی نگرش به کل سازمانی (نه شغل) که فرد در آن مشغول به کار است در نظر گرفته شود. در این تعریف، تعهد سازمانی نوعی وابستگی عاطفی¹³ با سازمان به شمار می‌رود. فردی که به شدت به سازمان محل کارش متعهد است، هویت خود را از سازمان می‌گیرد، در سازمان مشارکت دارد و با آن درمی‌آمیزد و از عضویت در آن لذت می‌برد. همچنین تعهد سازمانی به عنوان حمایت و پیوستگی عاطفی با اهداف و ارزش‌های یک سازمان به دلیل خود سازمان و دور از ارزش‌های ابزاری آن (وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف دیگر) تعریف شده است (8). تعهد سازمانی نگرش یا جهت‌گیری می‌باشد که هویت فرد را به سازمان مرتبط یا وابسته می‌کند (9). تعهد سازمانی نوعی وابستگی عاطفی و تعصب‌آمیز به ارزش‌ها و اهداف سازمان می‌باشد (10). رضایت شغلی واکنش کارکنان است، در برابر نقشی که در کارشان ایفا می‌کنند (11) و نگرشی است که چگونگی احساس مردم را نسبت به مشاغلشان به طور کلی و یا نسبت به حیطه‌های مختلف آن نشان می‌دهد (12). بدون شک، اندازه‌گیری میزان خشنودی شغلی کارکنان و بررسی نقاط ضعف

ترک خدمت⁶ کاهش یافته است؛ بنابراین، دو عامل برای سازمان بسیار حائز اهمیت است. در غیر این صورت اگر کارکنان رفتار مدیر را غیر اخلاقی ادراک کنند، باعث می‌شود که سطح رضایت شغلی کاهش یابد و نیت ترک خدمت افزایش یابد. بنابراین رهبران سازمانی نقش مهمی در ایجاد جو اخلاقی دارند که به بیان و اجرای روش‌های اخلاقی می‌پردازد (3).

جو اخلاقی، بخشی از فرهنگ سازمان⁷ است. ارزش‌های سازمانی به مسایل اخلاقی سازمان می‌پردازد، و آنچه در جو اخلاقی سازمان، اخلاقی محسوب می‌شود، تعیین می‌کنند. جو اخلاقی پیش‌بینی کننده‌ی رفتار اخلاقی و غیر اخلاقی کارکنان می‌باشد (4). جو یا فضا به طریقی اشاره دارد که سازمان‌ها، رفتارهای عادی، اقدامات و اعمال مورد انتظار خود را عملیاتی می‌سازد، از آنها حمایت می‌کنند و به آنها پاداش می‌دهند به علت تفاوت در جایگاه و موقعیت افراد، گروه‌های کاری، تاریخ اشتغال سوابق کاری، ادراکات از فضای سازمان در درون سازمان متفاوت است. به علاوه یک سازمان، واحد فرعی و گروه کاری مشتمل بر انواع متفاوت فضاها، از جمله یک فضای اخلاقی می‌باشد. مفهوم فضای اخلاقی با سازهایی کلی مانند فضای سازمانی، فرهنگ سازمانی مشابه است. اما بر روی موضوعات اخلاقی یا اصول اخلاقی تمرکز بیشتری دارد. فضای اخلاقی، ادراک چیزی است که شامل رفتار اخلاقی است و بنابراین مکانیسمی روانشناختی است که از طریق آن مسائل اخلاقی مدیریت می‌شوند. فضای اخلاقی تصمیم‌گیری و رفتار متعاقب آن را در پاسخ به مسائل اخلاقی تحت تأثیر قرار می‌دهد (5).

بهبود جو اخلاقی در سازمان، مبین دلایل ماندن کارمندان در درون سازمان، بهبود تعهد سازمانی⁸ و همچنین رضایت شغلی را به دنبال دارد؛ رضایت هم از زندگی شخصی هم در زندگی سازمانی. افزایش جو اخلاقی، ممکن است سبب بوجود آمدن فرصتی در جهت توسعه‌ی سازمانی گردد. چنین توسعه‌ای بطور مطمئن سبب حفظ تعهد⁹ کاری کارکنان، عملکرد در سطح بالا و سرمایه‌ی انسانی کارآمد در سازمان می‌شود (6).

دانشمندان فضای اخلاقی این‌گونه تعریف کردند «درک مشترک از اینکه چه رفتاری از نظر اخلاقی درست است و چگونه با مسائل اخلاقی باید رفتار شود». با توجه به

موافقم [5] طراحی شده است. پرسشنامه شامل 23 سؤال و پنج مؤلفه که شامل موارد زیر است در بر می‌گیرد:

الف) فضای مراقبت و توجه (سؤال‌های 1 تا 5)

ب) فضای قوانین حرفه‌ای و برون سازمانی (سؤال‌های 6 تا 9)

ج) فضای قوانین و مقررات سازمانی (سؤال‌های 10 تا 12)

د) فضای ابزاری (سؤال‌های 13 تا 19)

هـ) فضای استقلال (سؤال‌های 20 تا 23)

روایی و پایایی این ابزار، در پژوهش‌های پیشین خارج و داخل مورد تأیید قرار گرفته است (18 و 19).

پرسشنامه استاندارد تعهد سازمانی: برای سنجش تعهد سازمانی از پرسشنامه استاندارد صاحب‌نظران این حوزه استفاده گردیده است (20). این پرسشنامه براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از بسیار مخالفم [1] تا بسیار موافقم [5] تنظیم شده است. پرسشنامه دارای 24 سؤال که سه خرده‌مقیاس تعهد سازمانی را که شامل موارد زیر می‌باشد:

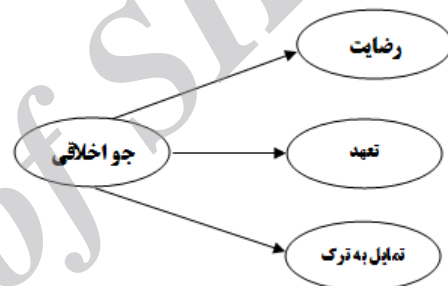
تعهد عاطفی (سؤال‌های 1 تا 8)، ب) تعهد مستمر (سؤال‌های 9 تا 15) و ج) تعهد هنجاری یا تکلیفی (سؤال‌های 16 تا 26). روایی و پایایی این ابزار در پژوهش‌های پیشین داخل مورد تأیید قرار گرفته است (21).

پرسشنامه استاندارد رضایت شغلی: نمره‌ای که فرد از پرسشنامه رضایت شغلی از هفت‌گویه به دست می‌آورد. پرسشنامه به صورت طیف پنج درجه‌ای لیکرت که از بسیار مخالفم [1] تا بسیار موافقم [5] است. این پرسشنامه توسط برخی صاحب‌نظران طراحی شده است (18). روایی و پایایی این ابزار در پژوهش‌های پیشین داخل مورد تأیید قرار گرفته است (23، 18 و 24).

پرسشنامه استاندارد تمایل به ترک شغل: در این تحقیق، برای سنجش تمایل به ترک شغل از پرسشنامه استاندارد استفاده شده است (21). پرسشنامه بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت از بسیار مخالفم [1] تا بسیار موافقم [5] طراحی شده که شامل چهار گویه می‌باشد. روایی و پایایی این ابزار در پژوهش پیشین مورد تأیید قرار گرفته است (26).

ضرایب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه‌های اخلاق، رضایت، تعهد و تمایل به ترک خدمت به ترتیب 0/86، 0/70، 0/90 و 0/78 به دست آمد.

و قدرت مؤثر در کاهش یا افزایش خشنودی کارکنان، سازمان‌ها را در ارائه خدمات بهتر، تولید محصولات مناسب‌تر و در نهایت ارتقاء بهره‌وری کمک خواهد کرد (13). طبق مبانی پژوهش‌های موجود، رابطه معنی‌داری بین جو اخلاقی و پیامدهای شغلی وجود دارد (4، 5 و 14-18). رسالت این پژوهش بررسی و تبیین نقش جو اخلاقی با تعهد سازمانی، رضایت شغلی و تمایل به ترک شغل می‌باشد. در مجموع بر اساس آنچه بیان گردید، الگوی مفهومی و نظری ارتباط بین متغیرهای جو اخلاقی با سه پیامد احتمالی در نگاره شماره 1 آمده است.

نگاره 1: مدل مفهومی رابطه بین متغیرهای پژوهش

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش تمامی کارشناسان زن و مرد شرکت مخابرات ارومیه در سال 93-1392 بود. حجم جامعه آماری 200 نفر بود (5/27 زن و 5/72 درصد مرد) که بر اساس جدول مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، نمونه‌ای به حجم 132 نفر انتخاب شد.

برای جمع‌آوری اطلاعات، از چهار پرسشنامه به شرح زیر استفاده شد.

پرسشنامه استاندارد جو اخلاقی سازمان: برای سنجش انواع فضای اخلاقی (ECQ) که توسط پژوهشگرانی به منظور سنجش فضای اخلاقی توسعه یافت استفاده گردید (19). پرسشنامه براساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت از بسیار مخالفم [1] تا بسیار

همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول شماره 2 ارائه شده است. چنانچه در جدول 2 مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی بین متغیرهای جو اخلاقی با رضایت و تعهد مثبت و معنی‌دار هستند. همچنین رابطه‌ی جو اخلاقی با تمایل به ترک خدمت منفی و معنی‌دار می‌باشد. شدت این همبستگی دو به دو از 0/16- تا 0/65- در نوسان است. بیشترین ضریب همبستگی بین رضایت با تمایل به ترک خدمت (r = -0/65) می‌باشد.

از تحلیل همبستگی میان متغیرهای برون‌زا و درون‌زا می‌توان نتیجه‌گیری کرد که هرگونه افزایش در اخلاق حرفه‌ای همراه با افزایش در نمرات رضایت و تعهد و کاهش در نمرات تمایل به ترک خدمت می‌باشد.

با توجه به شاخص‌های ارزیابی برازندگی کلی مدل (جدول 3). به‌ویژه نسبت مقدار مجذور کا به درجه آزادی برابر با 2/37.

در روش تجزیه و تحلیل آماری داده‌های به دست آمده از آمار توصیفی (شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی) و آمار استنباطی (آزمون ضریب همبستگی پیرسون و همچنین مدل معادلات ساختاری به منظور ارزیابی روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه‌گیری شده در الگوی مفهومی)، استفاده شد.

یافته‌ها

برای بررسی و توصیف داده‌های به دست آمده از نمونه مورد مطالعه از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی (میانگین و انحراف معیار) استفاده شد تا از چگونگی پراکندگی نمرات به دست آمده از متغیرهای مورد مطالعه اطلاعات لازم کسب شود. این داده‌ها در جدول شماره 1 درج شده است.

جدول 1. توصیف متغیرهای پژوهش

متغیر	فراوانی	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	بیشترین و کمترین نمره ممکن
جو اخلاقی	152	2/03	4/11	3/21	0/37	1-5
رضایت شغلی	152	1	4/6	3/6	0/74	1-5
تعهد سازمانی	152	1/71	4/92	3/6	0/58	1-5
تمایل به ترک شغل	152	1	5	2/6	1/03	1-5

جدول 2. ماتریس کواریانس متغیرهای مکنون

متغیرها	1	2	3	4
اخلاق	1			
رضایت	0/226**	1		
تعهد سازمانی	0/476**	0/62**	1	
تمایل به ترک شغل	-0/164**	0/65**	0/56**	1

جدول 3. شاخص‌های برازندگی مدل ساختاری کلی

شاخص‌ها	X ²	df	GFI	IFI	RMSEA	NNFI	CFI
مدل‌های نهایی	2239/5	942	0/86	0/89	0/075	0/88	0/86

جدول 4. ضرایب تأثیر اخلاق بر تعهد و تمایل به ترک شغل

نتیجه	t	ضریب مسیر استاندارد	مسیر فرضیه‌ها
اثر مستقیم دارد	5/62	0/82	اخلاق → رضایت
اثر مستقیم دارد	9/45	0/82	اخلاق → تعهد
اثر مستقیم دارد	-6/34	-0/59	رضایت → تمایل به ترک

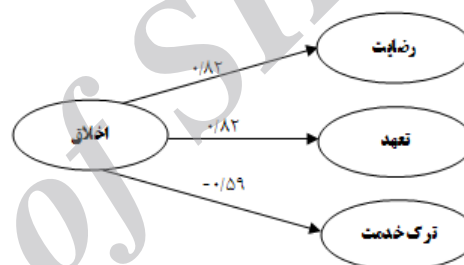
بحث

نتایج بررسی رابطه بین جو اخلاقی و رضایت شغلی حاکی از آن است که بر اساس معنی‌دار بودن ضریب مسیر بین این دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج به دست آمده از این فرضیه با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو می‌باشد (4، 15، 16 و 27-29).

زیرا آنها نیز در پژوهش‌های خود به نتایج مشابهی رسیده‌اند. ولی با نتایج تحقیق دیگری ناهمسو می‌باشد (30). محققان گزارش کردند که بین جو اخلاقی و رفتارهای انحرافی و مدنی سازمانی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (27). نتایج گزارش شده در پژوهش دیگری مشخص کرد که بین جو اخلاقی، حمایت سازمانی و رفتار مدنی سازمانی پرستاران بیمارستان‌های شهر رشت رابطه معنی‌دار وجود دارد (28). جو اخلاقی تأثیر معنی‌داری بر رضایت شغلی و تعهد سازمانی دارد (4). بین جو نفع شخصی از ابعاد جو اخلاقی بارضایت شغلی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (15). همچنین پژوهشگران گزارش کردند که بین رفتار اخلاقی مدیران و رضایت شغلی کارکنان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (16). نتایج پژوهش دیگری نشان داد که فضای اخلاقی کار یک ساختار چند بعدی است و ابعاد آن بر نگرش کار کارکنان بازاریابی و رفتارهای شغلی تأثیرگذار است (29). همچنین جنبه‌های رضایت شغلی و تعهد سازمانی به واسطه ارتباط بین فضای اخلاقی کار و مقاصد گردش مالی و معاملات بود. ناهمسو بودن نتیجه پژوهش حاضر با پژوهش انجام شده قبلی را می‌توان به متفاوت بودن جامعه آماری و ابزارهای به کار گرفته شده در پژوهش‌ها دانست (30). این محققان گزارش کردند که تناسب بین اخلاق فردی و سازمانی با سطوح بالاتری از تعهد، رضایت شغلی و سطوح پایین تری گردش مالی مربوط است. نتایج بررسی دیگری نشان داد که

شاخص CFI برابر با 0/85، شاخص GFI برابر با 0/88، شاخص IFI برابر با 0/88، شاخص NNFI برابر با 0/88، شاخص RMSEA برابر با 0/075 و سایر شاخص‌ها، می‌توان گفت مدل نهایی از برازش خوبی برخوردار است:

در مدل ساختاری معنی‌داری ضریب مسیر با استفاده از t (value -) مشخص می‌شود. چنانچه مقدار t بین 1/96 الی 2/57 باشد، ارتباط دو سازه در سطح $P < 0/05$ معنی‌دار است. طبق اطلاعات به دست آمده (نگاره 2 و جدول 4)، بیشترین اثر مربوط به اخلاق بر تعهد با ضریب 0/82 ($t = 9/45$, $\beta = 0/85$) مشاهده می‌شود و بعد از آن مربوط به اثر اخلاق بر رضایت می‌باشد با ضریب 0/82 ($t = 5/62$, $\beta = 0/59$).

نگاره 2. خروجی نرم افزار بر اساس ضرایب استاندارد

براساس معنی‌دار بودن ضریب مسیر بین جو اخلاقی و رضایت شغلی با ($\beta = 0/82$, $t = 5/62$) در سطح $P < 0/05$ چنین نتیجه‌گیری می‌شود که فرضیه اول (بین جو اخلاقی و رضایت شغلی کارکنان رابطه مثبت وجود دارد) تأیید می‌شود. معنی‌دار بودن ضریب مسیر بین جو اخلاقی و تعهد کارکنان ($\beta = 0/82$, $t = 9/45$) در سطح $P < 0/05$ چنین نتیجه‌گیری می‌شود که فرضیه دوم (بین جو اخلاقی و تعهد کارکنان رابطه مثبت وجود دارد) تأیید می‌شود. با معنی‌دار بودن ضریب مسیر بین جو اخلاقی و تمایل به ترک خدمت کارکنان ($\beta = -0/59$, $t = -6/34$) در سطح $P < 0/05$ چنین نتیجه می‌شود که فرضیه سوم (بین جو اخلاقی و تمایل به ترک خدمت کارکنان رابطه منفی وجود دارد) تأیید می‌شود. این رابطه منفی می‌باشد.

هیچ کدام از انواع فضاهاى اخلاقى به میزان قابل توجهی رضایت را تحت تأثیر قرار نمی دهند. طبق همین پژوهش فضای اخلاقی در رضایت شغلی و رضایت از ترفیع، همکاران و سرپرست تأثیر منفی قابل توجهی دارد (31). دلیل عدم همسویی را می توان در تفاوت در جامعه آماری مورد مطالعه و فرهنگ سازمانی متفاوت حاکم بر جامعه آماری مورد مطالعه دانست. بر اساس نتایج به دست آمده می توان بیان کرد مسلط بودن جو اخلاقی در حوزه های مراقبت، قانون، قواعد و خدمت از طریق زمینه سازی ترویج رفتارهای نوع دوستانه، بستر را برای افزایش رضایت شغلی فراهم می سازد، همچنین به علت اینکه در جو اخلاقی مناسب اعضای سازمان مراقب و متوجه یکدیگر هستند و ویژگی های فرایند گروهی مانند همکاری و جاذبه بین فردی در آن رواج دارد، حالت عاطفی مثبتی در بین اعضای سازمان ایجاد می کند، در نتیجه این حالت عاطفی مثبت می توان شاهد افزایش رضایت شغلی کارکنان بود. در این راستا می توان شاهد بود که کارکنان میزان پرداخت سازمان را بهتر از دیگر سازمان ها تشخیص دهند و با توجه به مسئولیتی که در سازمان بر عهده دارند، از پرداخت آن راضی بوده و از میزان مسئولیتی که به آنها داده شده رضایت داشته و از انجام این مسئولیت¹⁴ برای سازمان خشنود باشند. از اهمیت رضایت شغلی در هیچ سازمانی نمی توان چشم پوشی کرد زیرا با رضایت شغلی و نگرش مثبت فرد به شغلش می توان سازمان را در جهت اهداف خود پیش برد. لذا توجه به رضایت شغلی کارکنان تا نسبت به ارباب رجوع پاسخگو باشند باید در زمره بالاترین اهداف سازمان قرار می گیرد که رسیدن به این هدف در سایه توجه به جو اخلاقی سازمان میسر می گردد.

نتایج بررسی رابطه‌ی جو اخلاقی و تعهد سازمان کارکنان حاکی از آن است که بر اساس معنی دار بودن ضریب مسیر بین این دو متغیر رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. نتایج به دست آمده از این فرضیه با نتایج پژوهش های پیشین همسو می باشد، چرا که به نتایج مشابهی دست یافتند (4، 17، 32-34). نتایج پژوهش دیگری نشان داد که رابطه‌ی مثبت و معنی داری بین جو اخلاقی، رضایت شغلی و تعهد سازمانی با نیت ترک شغل وجود دارد (4). پژوهشگران گزارش کردند که بین اخلاق مدیران¹⁵ و تعهد

سازمانی کارکنان رابطه‌ی مثبت و مستقیمی وجود دارد (17). نتایج مطالعه پژوهشگران قبلی نشان داد که بین بعد صمیمیت، نشاط، اعتماد، ملاحظه‌گری از ابعاد جو سازمانی با روحیه و تعهد سازمانی رابطه‌ی معنادار مثبت وجود دارد و بین بعد مانع، تظاهر به کار با روحیه و تعهد سازمانی رابطه‌ی معنادار معکوس وجود دارد (32). پژوهشگران در نتایج تحقیق خود گزارش کردند که مؤلفه‌های تعهد سازمانی از طریق باورهای جو سازمانی قابل پیش بینی می باشد (33). همچنین نتایج پژوهش دیگری نشان داد که از بین مؤلفه‌های جو سازمانی، روحیه‌ی گروهی، صمیمیت، علاقه‌مندی، ملاحظه‌گری و نفوذ و پویایی رابطه‌ی مثبت و مزاحمت و تأکید بر تولید رابطه‌ی معکوس و معنی داری با تعهد سازمانی دارند (34). بر اساس نتایج به دست آمده می توان بیان کرد که غنی شدن جو اخلاقی مثبت در سازمان ها و به عبارتی تقویت اخلاقیات در سازمان باعث افزایش تعهد سازمانی می شود. همچنین می توان ادعا نمود که تدوین هنجاری ها و قوانین اخلاقی کار و توجه به مسئولیت اجتماعی سازمان و تدوین سیاست های اخلاقی و آگاه نمودن کلیه کارکنان از وجود این قوانین می تواند در بسترسازی جو اخلاقی در سازمان مؤثر باشد در نتیجه چنین بسترسازی می توان شاهد بود که در خصوص تعهد سازمانی کارکنان افزایش میل به ماندن به واسطه‌ی القای حس احترام و ارزشمندی از عضویت در سازمان و احساس شرکت داشتن در منافع عمومی سازمان، که در کارکنان به حس غرور و افتخار تبدیل می شود. افزایش تلاش کارکنان در راستای اهداف و مأموریت های سازمان به واسطه‌ی ارزش و احترامی که سازمان در برابر نیرو، تلاش، مهارت ها و توانایی هایی که کارکنان با خود به درون سازمان آورده اند. وابستگی کارکنان به گروه کاری و سازمانی به عنوان خانواده‌ی شغلی و کاری مانع وابستگی که فرد به خانواده اجتماعی خود دارد، به ارمغان آورده شود. همچنین کارکنان انگیزه‌ی بالا برای دنبال کردن علایق سازمانی پیدا خواهند کرد، دارای یک باور قوی در پذیرش اهداف و ارزش های سازمان و تمایل برای اعمال تلاش در راستای رسیدن به اهداف سازمانی خواهند داشت، در واقع کارکنان وفاداری به سازمان را به عنوان یک ارزش اخلاقی در درون خود می پذیرد و در نهایت کارکنان خود را عضوی از

کامی مؤثر برداشته شود. همچنین پیشنهاد می‌شود به مسئولان سازمان‌ها تا تلاش خود را بر درک کارکنان از عادلانه بودن پاداش‌ها، رویه‌ها و تعاملات، اعتماد به سازمان و مدیریت که منجر به افزایش تعهد سازمانی و رضایت شغلی و کاهش ترک میل به خدمت می‌شود متمرکز نمایند. با توجه به فرضیه شماره سه، پیشنهاد می‌شود که یک سیستم مناسب برای اندازه‌گیری میزان جو اخلاقی، تعهد سازمانی، رضایت شغلی و تمایل ترک به خدمت توسط مدیران سازمان‌ها اجرا گردد تا وضعیت متغیرهای مذکور به لحاظ مبانی اخلاقی و نقاط ضعف آن در قالب یک برنامه مدون مرتفع گردد.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به دست آمده می‌توان بیان کرد که مستند و شفاف کردن روش‌های ارتقای سازمانی کارکنان، نحوه پرداخت حقوق و دستمزد، شرایط پرداخت پاداش و اضافه کاری و اطلاع‌رسانی به کارکنان در این باب منجر به اخلاقی شدن کار و توسعه جو اخلاقی در سازمان خواهد شد که این امر باعث کاهش میل ترک به خدمت می‌شود. همچنین می‌توان گفت وجود جو‌هایی که مشوق اعمال قوانین در تصمیمات کارکنان هستند (جو قانونی و جو حقوقی، اصولی و جو اخلاقی) باعث می‌شود که ابهام در هنگام کنترل موقعیت‌های اخلاقی حذف شود. این امر باعث کاهش فشارهای روانی و استرس ناشی از کار می‌شود که به تبع آن می‌توان شاهد تمایل به ترک خدمت بود.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاقی امانت داری علمی رعایت و حق معنوی مولفین آثار محترم شمرده شده است و سایر اصول اخلاق علمی همچون رازداری و رضایت آگاهانه، رعایت شده است.

سپاسگزاری

پژوهشگران تحقیق حاضر، از همکاری صمیمانه کلیه کارشناسان زن و مرد شرکت مخابرات ارومیه که در

خانواده سازمان می‌دانند و از صحبت کردن درباره سازمان خود با دیگران لذت می‌برند، همچنین کارکنان منافع خود را با منافع سازمان در یک جهت قرار می‌دهند، در واقع این گونه می‌توان بیان کرد که افراد سازگاری بالایی با اهداف و منافع سازمان دارند. نتایج بررسی رابطه بین جو اخلاقی و تمایل به ترک خدمت حاکی از آن است که بر اساس معنی‌دار بودن ضریب مسیر بین این دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج به دست آمده از این فرضیه با نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط پژوهشگران دیگر همسو می‌باشد، چرا که به نتایج مشابهی دست یافتند (14 و 35). پژوهشگران در نتایج پژوهش خود گزارش کردند که جو اخلاقی از طریق هویت سازمانی باعث کاهش میل ترک به خدمت خواهد شد (14). پژوهشگران همچنین گزارش کردند که فضای اخلاقی سازمانی اثرات مثبت در نمایندگی فروش و اثرات منفی در تمایل به ترک شغل کارکنان دارد (35).

بر اساس نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل پژوهش حاضر پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد. با توجه به تأثیرگذاری جو اخلاقی بر رضایت شغلی در فرضیه شماره یک، به مسئولان سازمان پیشنهاد می‌شود که مکانیسم‌های لازم را برای ارتقای هر چه بیشتر جو اخلاقی سازمان بوجود آورده شود و تقویت جو اخلاقی مثبت را به عنوان امری مهم در سرلوحه برنامه‌های خود قرار دهند. همچنین پیشنهاد می‌شود که توجه به رشد اخلاقی کارکنان و بالا بردن سطح اخلاقی کارکنان با تدابیری از قبیل آموزش آنان در راستای ارتقای جو مستقل، از بین بردن رقابت‌های ناسالم و تقویت همبستگی و مشارکت در بین کارکنان و تقویت روابط کاری در راستای جو اخلاقی مناسب مد نظر مسئولان و مدیران سازمان قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود که در سازمان بستر و شرایطی فراهم گردد که محیط سازمان پذیرای روابط و تعاملات سازنده کارکنان با یکدیگر باشد، که در نتیجه آن، روابط صمیمانه و شبکه‌های دوستی به همراه رعایت موازین اخلاقی در میان کارکنان شکل گیرد. بر اساس فرضیه شماره دو، پیشنهاد می‌شود که کمیته‌ها و بازرسان اخلاقی در سازمان‌ها به منظور بررسی مشکلات اخلاقی و بررسی تصمیم‌گیری اخلاقی سازمان در فرآیند ارزیابی و دادن بازخورد به کارکنان تشکیل شود تا در جهت بهبود جو اخلاقی سازمان‌ها

governmental and private banks in Gorgan. *Journal of Management Research*; 7: 79- 119. (In Persian).

6. Bashiri Z. (2014). Investigating the relationship between ethical climate with organizational commitment and turnover intention among telecommunication employee's cross-correlation method in Urmia. [MA Thesis]. Urmia: Urmia University. (In Persian).

7. Rabbani R, Shahabi S. (2010). Investigating ethical values of youth in Isfahan. *Journal of Urban-Regional Studies and Research*; 5: 77-92. (In Persian).

8. O'Reilly C, Chatman J. (1986). Organizational commitment and psychological attachment: the effects of compliance, identification and internalization on prosocial behavior. *Journal of Applied Psychology*; 71(3): 492-499.

9. Sheldon ME. (1971). Investments and involvements as mechanisms producing commitment to the organization. *Administrative Science Quarterly*; 16: 143-150.

10. Buchanan B. (1974). Building organizational commitment: the socialization of managers in work organizations. *Administrative Science Quarterly*; 19: 533-546.

11. Vroom VH. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley and Sons. P. 99.

12. Spector P. (1997). *Job satisfaction*. CA: Sage: Thousand Oaks.

13. Aminbedokhti A, Salehpour M. (2007). Relationship between job satisfactions with organizational commitment among employees of education. *Danesh va Raftar Bimonthly*; 27: 31-38. (In Persian).

14. Rahimniya F, Nikkha-Farahani Z. (2011). Effect of organization ethical climate on turnover intention of sellers. *Ethics in Science & Technology*; (4): 1-11. (In Persian).

15. Najafi M, Karimi M, Gahramanifard A, Rezvani SM. (2010). Investigation of the relationship between aspects of ethical climate and job satisfaction among employees of education in Isfahan. *New Educational Approaches*; 2: 1-22. (In Persian).

جمع آوری داده‌ها نهایت همکاری را نمودند، کمال تقدیر و تشکر را دارند.

واژه‌نامه

1. Value	ارزش
2. Organizational Climate	جو سازمانی
3. Job Climate	جو کاری
4. Ethical Climate	جو اخلاقی
5. Job Satisfaction	رضایت شغلی
6. Turnover	ترک خدمت
7. Organizational Culture	فرهنگ سازمانی
8. Organizational Commitment	تعهد سازمانی
9. Commitment	تعهد
10. Ethics Philosophy	فلسفه اخلاق
11. Egoism	خودخواهی
12. Benevolence	خیرخواهی
13. Emotional Attachment	وابستگی عاطفی
14. Responsibility	مسئولیت
15. Managers Ethics	اخلاق مدیران

منابع

1. Ranjbariyan B. (1996). Organizational commitment. *Journal of Administrative and Economic Faculty of Isfahan University*; (1, 2): 41-57. (In Persian).

2. Martin KD. (2006). Continuities and extensions of ethical climate theory: a meta-analysis review. *Journal of Business Ethics*; 69: 175.

3. Lewis P S, Goodman SH. & Fandt PM. (2004). *Management; challenges for tomorrow's leaders*. 4th ed. Mason: Thomas Learning.

4. Nadi MA, Hazeghi F. (2011). Modeling structural equation of relationship between ethical climate, job satisfaction and organizational commitment with turnover among private hospitals of Shiraz. *Journal Health Information Management*; 5: 699-708. (In Persian).

5. Khorshidi S, Mohseni Z. (2010). Study the impact of ethical climate on job satisfaction among

25. Miller HE, Katerberg R, Hulin, CL. (1979). Evaluation of the mobley, homer, and Hollingsworth model of employee turnover. *Journal of Applied Psychology*; 64: 509-517.
26. Schwepker CH. (2001) Ethical climate's relationship to job satisfaction, organizational commitment, and turnover intention in the Sales force. *Journal of Business Research*; 54: 39– 52.
27. Golparvar M, NiriSh, Mehdad A. (2012). Relationship between stress, emotional exhaustion and organizational deflection behaviors in Zobe Ahan Corporation: evidences for model of stress-exhaustion. *Innovations in Psychology*; 8: 19-34. (In Persian).
28. Shakerniya E, Nabavi SS. (2011). Job satisfaction of police: relationship between job satisfaction and perceived organizational support among employees of police in Gilan. *Police Management Studies Quarterly Journal*; (4, 5): 608-626. (In Persian).
29. Vaezi R, Rahmani F. (2012). The impact of ethical climate on anti-citizen organizational behaviors. *Organizational Behavior Studies Quarterly*. 1(2): 30-50.
30. Ambrose ML, Arnaud A, Schminke M. (2007). Individual moral development and ethical climate : The influence of person-organization fit on job attitudes. *Journal of Business Ethics*; 77: 323-333.
31. Okpara JO. (2002). The influence of ethical climate types on job satisfaction of IT managers: implications for management practice and development in a developing economy. *Academy of Business & Administrative Sciences in Costa Rica*.
32. Jahromi SH, Ahmadi A, Darvishpourfaraghi S. (2009). Investigation of the relationship between organizational climate and organizational commitment in junior schools in Marvdasht. *Quarterly Journal of New Approaches in Educational Administration (Marvedasht Azad University)*; 3: 109-130. (In Persian).
33. Akrami M, Zakerkhatibiyani M, Ferdousi N. (2008). Prediction of organizational commitment based on beliefs of employees in terms of organizational climate. *Process of Management and Development*; 67: 89- 105. (In Persian).
16. Beheshtifar M, Nekoyee-Mogadam M. (2010). Relationship of ethical behavior of managers with job satisfaction of employees. *Ethics in Science & Technology*; (1,2): 67-73. (In Persian).
17. Samadi A, MahdaviKho R. (2009). Investigating the impact of management ethic on organizational commitment of Hamedan tax administration. *Tax Research*; 4: 54-70. (In Persian).
18. Ghadiri M, Beshildeh K, Hashemi Sheikh Shabani SE, Moshkelati F. (2013). Relationships between ethical climate with job, organizational commitment and turnover intention among staff of a public company. *Ethics in Science & Technology*; 8(2). (In Persian).
19. Victor B, Cullen JB. (1987). A theory and measure of ethical climates in organizations. *Research in Corporate Social Performance and Policy*; 9: 51–71.
20. Allen N J, Meyer J P. (1991). The measurement and antecedents of affective continuance, and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*; 63: 1- 18.
21. Nasr-Isfahani M, Nasr-Isfahani A, Nouri A. (2011). The relationship between servant leadership and organizational commitment and its components among staff of welfare organization of Isfahan province. *Journal of Management Research*; 4(11): 105-124. (In Persian).
22. Brayfield AH, Rothe HF. (1951). An Index of job satisfaction. *Journal of Applied Psychology*; 35(5): 307-311.
23. Ghasemzadeh A, Ahmadi E, Maleki M, Hassani M. (2014). The role of organizational politics perception in stress and organizational satisfaction with regards to mediating effect of perceived organizational support. *Journal of Psychology*; 9(34): 99- 122. (In Persian).
24. Hashemi Sheikh Shabani SE. (2007). Assessing simple, multiple and interactive relationship between important environmental, attitude and emotional variables and counterproductive behavior among the staff of national Iranian South Oil Company. [PhD Thesis]. Ahwaz: Shahid Chamran University, faculty of Psychology & Education Science. (In Persian).

34. Delgoshae B, Tofighi S, Kermani B. (2008). Organizational climate's relation to the employees and managers organizational commitment in the educational hospitals of Hamedan. Journal of Gonabad Medical University; 4: 60- 69. (In Persian).
35. Nikkha-Farkhani Z, Armoun Z, Javidnia M. (2013). The impact of ethical climate on turnover intentions and organizational performance. Management Science Letters; 3: 1575-1582.

Archive of SID